

Aneta Zelek

Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie

Case study – nieocenione narzędzie dydaktyczne

Streszczenie

Prezentowany artykuł stanowi próbę rozpropagowania studium przypadku (case study) jako bardzo użytecznej i wysokoefektywnej techniki nauczania w modelu kształcenia kompetencyjnego na poziomie szkół wyższych. Case study wpisuje się w postulaty kształcenia praktycznego bowiem polega na analizie autentycznych przypadków z praktyki danego zawodu i tym samym gwarantuje symulowanie realiów danego zawodu.

Praktyka stosowania case study w szkołach wyższych nie jest wprawdzie niczym nowym, jednak – co autorka chce wyraźnie zaznaczyć – często pozostawia wiele do życzenia jeśli chodzi o jakość tak zorganizowanych zajęć. Dlatego celem tego artykułu (poradnika) jest rozpropagowanie i „oswojenie” case study jako niezwykle przydatnej i pożądanej metody dydaktycznej w naukach społecznych.

Słowa kluczowe: studium przypadku; analiza przypadku; case study; kształcenie kompetencyjne; cykl Kolba.

Case study - an invaluable teaching tool. A guide for teachers

Abstract

The presented article is an attempt to popularize the case study method as a very useful and highly effective teaching technique in the model of competence education at the university level. Case study might be a proper answer for the postulates of practical education because it consists in

analyzing real cases from the practice of a given profession and thus guarantees simulating the realities of a given profession.

The practice of using case studies in universities is nothing new, but - as the author wants to emphasize - it often leaves much to be desired when it comes to the quality of such organized classes. Therefore, the aim of this article (a guide) is to popularize and "familiarize" case studies as an extremely useful and desirable didactic method in social sciences.

Keywords: case study; competence education; Kolb cycle

Wprowadzenie

Współczesna edukacja w Polsce przeżywa w ostatnich latach poważny kryzys wizerunkowy i kryzys społecznego zaufania. Resorty edukacji i szkolnictwa wyższego atakowane są za brak skutecznych reform systemu kształcenia, a wszelkie wdrażane zmiany uznawane są za niedostateczne lub nieprzemyślane. Krytyka dotyczy też placówek oświatowych i szkolnictwa wyższego. W obu sektorach zarzuty dotyczą przestarzałych metod nauczania i nieadekwatnego wobec realiów zmieniającego się świata kształcenia. Obiektem krytyki są także sami nauczyciele, w zasadzie niezależnie od poziomu kształcenia. O niską jakość oskarża się tak nauczycieli kształcenia wczesnoszkolnego, jak i nauczycieli akademickich. Skarżą się nie tylko uczniowie i studenci, skarżą się również ich przyszli pracodawcy. Potwierdzeniem słabej efektywności polskiego systemu edukacyjnego i niskiej skuteczności polskich praktyk dydaktycznych są też różnego rodzaju porównawcze ewaluacje jakości kształcenia, w których polski uczeń i polski student, na tle swoich rówieśników w innych krajach wypada stosunkowo słabo. Taki obraz polskiej edukacji początku XXI wieku, świadczy o tym, że system wymaga radykalnych zmian. Intencją tego poradnika nie jest jednak naprawa całej polskiej edukacji. **Głównym zamiarem autora jest przekonanie środowisk nauczycielskich do stosowania bardzo efektywnej i jednocześnie efektownej metody nauczania jaką jest studium przypadku (ang. *Case Study*). Ze względu na istotę tej techniki dydaktycznej jest ona polecana szczególnie nauczycielom akademickim, i to właśnie ta grupa zawodowa jest adresatem niniejszego opracowania.**

Studium przypadku jest metodą nauczania, która polega na analizowaniu opisów wybranych, konkretnych zdarzeń lub zjawisk z konkretnej dziedziny. Kompleksowa i wieloaspektowa analiza określonego przypadku pozwala na rozumienie zjawisk analogicznych do zjawiska badanego, kształtowaniu doświadczenia i w efekcie do wypracowania zdolności do realnych działań w podobnych okolicznościach.

Metoda case study spełnia postulaty stawiane współczesnym studiom wyższym, bazującym na modelu kształcenia kompetencyjnego. Chodzi o organizację takiego procesu dydaktycznego, w którym zachodzi pełna i zamierzona wiedzy teoretycznej i fachowej, umiejętności praktycznych wykonywania określonego zawodu i podstaw zawodowych. W takim modelu wykorzystywane metody kształcenia w dużym stopniu polegają na analizie autentycznych przypadków z praktyki danego zawodu lub uczestnictwie studentów w symulowanych sytuacjach, zbliżających do realiów danego zawodu (fikcyjne studia przypadków, sesje gier decyzyjnych i symulacyjnych).

Tak rozumiany model kształcenia kompetencyjnego wymaga zarówno odpowiednich kompetencji kadry dydaktycznej, jak i nieustannej aktualizacji wykorzystywanych narzędzi dydaktycznych, takich jak zestawy case study, czy gry decyzyjne. Niestety – jak wynika z badań sondażowych przeprowadzonych przez autora niniejszego poradnika – w swojej praktyce dydaktycznej niewiele ponad 30 proc. nauczycieli akademickich posługuje się metodą case study. Kolejne 30 proc. przyznaje, że ta technika towarzyszy im w zajęciach ze studentami incydentalnie. Jednocześnie ponad połowa

respondowanych nauczycieli akademickich twierdzi, że nie jest odpowiednio przygotowana do prowadzenia sesji case study i nie posiada dostępu do baz gotowych opisów przypadków.

Uwzględniając powyższe, **celem prezentowanego poradnika jest rozpropagowanie i „oswojenie” case study jako niezwykle przydatnej i pożądanej metody dydaktycznej w naukach społecznych**¹.

Istota studium przypadku

Nauczanie metodą studium przypadku ma w nauce stosunkowo długą tradycję. Od zarania cywilizacji strategzy i młodzi władcy analizowali przypadki bitew, skuteczność taktyki zastosowanej w określonych sytuacjach i konkretnych przyczyn klęski lub zwycięstwa. W akademiach wojskowych do dzisiejszego dnia studiuje się bitwę Hannibala pod Kannami z 216 roku p.n.e. oraz szczegółowo analizuje sukcesy i porażki w bataliach Napoleona.

Case study to również typowa technika poznawcza w profesjach prawniczych. Amerykańscy studenci prawa od pierwszego roku analizują tajniki procesów sądowych, ćwiczeni są wyszukiwaniu i przywoływaniu właściwych „kejsów” (w jęz. polskim kazus), szczególnie, że obowiązuje tam prawo precedensowe a nie prawo stanowione. Taka formuła kształcenia prawników sprawdza się w większości krajów, niezależnie od obowiązującego tam systemu prawnego.

Podobny tryb kształcenia i stażowania dotyczy profesji medycznych. Metoda case study w poszukiwaniu odpowiedzi dotyczących diagnozy oraz w ustalaniu ścieżek leczenia jest nieoceniona i do dzisiaj stosowana jako główna filozofia rozwoju medycyny i nauk medycznych. We współczesnej medycynie, studiowanie przypadków staje się obligatoryjne wszak alternatywne metody i eksperymentowanie na ludziach i ich zdrowiu budzą kontrowersje i oczywisty sprzeciw.

Współcześnie nie ma więc już żadnych wątpliwości, że rejestracja i obserwacja realnych zdarzeń i zjawisk pozwala na pozyskanie konkretnej o nich wiedzy i umiejętności rozwiązywania analogicznych problemów w przyszłości.

Nauka oparta na studiach przypadków sprawdza się znakomicie w takich dziedzinach jak: psychologia, socjologia, pedagogika, andragogika, nauki polityczne, antropologia, historia, ekonomia oraz praktycznie zorientowanych dyscyplinach, takich jak planowanie przestrzenne, administracja publiczna, nauki o zarządzaniu itp.

W niektórych uczelniach, metodologia case study staje się wręcz dominująca i jako taka stanowi dobry wyróżnik i atrybut konkurencji. Nie sposób nie wspomnieć o prekursorskich w tej dziedzinie rozwiązaniach Uniwersytetu Harvarda, który już na początku XX wieku propagował i wdrażał programy edukacyjne bazujące na metodzie case study, nazywając je programami aktywnego uczenia. Pomysł narodził się w Harvard Business School, gdzie metoda studiowania rzeczywistych przypadków

---

¹ W kolejnych wydaniach "Okolo Pedagogii", autor przedstawi zasady prowadzenia sesji case study, wraz ze wskazaniem głównych zadań prowadzącego taką sesję; oraz katalog zasad tworzenia opisów przypadków stosowanych w praktyce zajęć bazujących na metodzie case study.

powstała jako praktyczna metoda nauczania. Współczesnym, wielce inspirującym przypadkiem jest Uniwersytet w Fairfield, który zreformował swoje programy kształcenia tak, że w miejsce typowych kursów (przedmiotów) w zakresie zarządzania, marketingu, produkcji, finansów i systemów informacyjnych, wprowadzono kursy zintegrowane, zbudowane z case'ów, które opisują każdą z wcześniej wymienionych dyscyplin. Dzięki temu, studenci uświadamiają sobie liczne zależności i powiązania między poszczególnymi dziedzinami i funkcjami zarządzania w organizacji biznesowej.

Najwcześniejsze zastosowania metody case'owej do badań naukowych miały miejsce w Europie. Natomiast w USA ten rodzaj badań był związany bardzo mocno z wydziałem socjologii na Uniwersytecie w Chicago. Od roku 1900 do 1935, szkoła chicagowska była nie tylko jedną z najwybitniejszych w tym zakresie, ale także była źródłem wielu przedsięwzięć, które znalazły swoje odbicie w literaturze. Rozwój szkoły chicagowskiej rozpoczął się wraz z okresem wzmożonych imigracji do USA. Różne aspekty tej imigracji znalazły swoje odzwierciedlenie w prowadzonych tam badaniach. Problemy związane z ubóstwem, bezrobociem i innymi kwestiami związanymi z emigrantami, idealnie nadawały się do badania poprzez case study.

Pojęcie case study jako metody nauczania

Mimo, że case study jest terminem bezpośrednio przetłumaczalnym na język polski i funkcjonuje on w literaturze jako analiza przypadku lub studium przypadku, znaczenia jakie mu się nadaje różnią się istotnie od anglojęzycznego oryginału. Dla pewnej harmonizacji pojęć związanych z tą metodą dydaktyczną należy zdefiniować i odróżnić trzy pojęcia, które zbyt często są używane zamiennie:²

1. **Przypadek (ang. Case)** – to zjawisko / zdarzenie badane lub analizowane, niezależnie od dyscypliny naukowej, która to zjawisko bada.
2. **Analiza przypadku / Studium przypadku (ang. Case Study)** – to analiza (badanie) zjawiska / zdarzenia na tle jego szczegółowego opisu i zestawu danych i informacji faktograficznych towarzyszących opisowi.
3. **Metoda analizy przypadku / Metoda studium przypadku (ang. Case Study Method)** – to metoda służąca do konstrukcji sposobu analizowania przypadku i wnioskowania na tej podstawie.

Metoda studiowania przypadku to metoda nauczania lub prezentacji, polegająca na analizowaniu opisów konkretnych realnych zdarzeń lub zjawisk z określonego obszaru. Jej podstawą jest analiza pojedynczego przypadku, zawierająca jego szczegółowy opis, pozwalający wyciągnąć wnioski co do przyczyn i rezultatów jego przebiegu. Oznacza to, że **metoda case study polega przede wszystkim na analizowaniu i omawianiu prawdziwych sytuacji. Celem takiego postępowania jest**

---

² Ze względu na zwyczaj jaki ugruntował się w praktyce naukowej, w dalszej części niniejszego poradnika proponuje się stosowanie zamiennie wszystkich omówionych pojęć w brzmieniu zarówno anglojęzycznym i polskojęzycznym.

pokazanie koncepcji, modeli czy konkretnych rozwiązań wartych naśladowania. Jednocześnie tak rozumiana analiza sytuacyjna pozwala na wykazanie potencjalnych błędów, których należy unikać.

Studium przypadku to streszczenie lub synteza, opisujące sytuację lub wydarzenia, które miały miejsce w rzeczywistości, w oparciu o połączenie przeprowadzonych badań i analiz oraz zebranych danych. Zadaniem studium przypadku jest udostępnienie informacji i doświadczeń osobom nie zaangażowanym w opisywaną sytuację. Studium przypadku może być adresowane do konkretnej grupy odbiorców lub też do szeroko rozumianej opinii publicznej. Zwykle studia przypadku powstają jako narzędzia edukacyjne ze względu na swój dynamiczny charakter i przedstawianie doświadczeń i sytuacji „z życia wziętych”.

Według źródeł angielskojęzycznych, np. w myśl opisu pojęcia w Business Dictionary, Case Study to udokumentowany opis specyficznej, realnej sytuacji lub fikcyjny scenariusz sytuacji, stosowany jako technika treningowa / szkoleniowa. Celem metody jest analiza opisu i zaprezentowanie własnej interpretacji sytuacji, ewentualnie własnego rozwiązania problemu.

(<http://www.businessdictionary.com/definition/case-study.html#ixzz3ADTpV4Kl> (Tłumaczenie własne))

Według definicji popularyzowanej przez Wikipedię, Case study to analiza pojedynczego przypadku, tj. szczegółowy opis, zazwyczaj rzeczywistego przypadku, pozwalający wyciągnąć wnioski co do przyczyn i rezultatów jego przebiegu oraz szerzej danego modelu biznesowego, cech rynku, uwarunkowań technicznych, kulturowych, społecznych itp.

W literaturze fachowej (głównie amerykańskiej) case study definiowany jest jako kompleksowy przykład danego zjawiska, który pozwala na jego analizę w określonym kontekście problemowym. Jako taki, case study uznawany jest za metodę kształcenia zorientowaną na demonstrację teoretycznych aspektów w kontekście ich rozpoznania w praktyce.

Uwzględniając przedstawione powyżej rozumienia pojęcia case study, w niniejszym poradniku proponuje się przyjąć, że **studium przypadku to kompleksowa, pogłębiona analiza określonego przypadku, uwzględniająca wielość zastosowanych w analizie technik badawczych i różnorodność źródeł i typów danych i informacji w opisie.**

Walory studium przypadku jako metody nauczania

Za postulatem popularyzowania metody case study we współczesnej edukacji przemawiają jej zalety. Analizowanie rzeczywistych przypadków rozwija umiejętność krytycznego i kreatywnego myślenia, uczy widzieć problemy w ich złożonym kontekście, myśleć kategoriami związków przyczynowo- skutkowych i konsekwencji podjętych decyzji oraz daje podstawy do kompleksowego rozpatrywania realnych problemów. Innym pozytywem stosowania case study jako metody nauczania jest fakt, że dzięki grupowej analizie rzeczywistych sytuacji udaje się uświadomić uczestnikom, że dany problem może być interpretowany na wiele sposobów, jak również, że nie ma „jedynie słusznych” rozwiązań, absolutnych reguł, które można stosować w każdej

sytuacji, a jednocześnie, że nie istnieją sytuacje na tyle unikatowe i specyficzne, że nie można do nich stosować dotychczasowej wiedzy i doświadczeń.

Case study więc to technika pozwalająca na rozwijanie wielu cennych umiejętności praktycznych i wyzwająca aktywne uczestnictwo studentów w procesie dydaktycznym. W takim kontekście metoda case study jest doskonałym medium łączenia teorii z praktyką w drodze zwiększonego zaangażowania studentów w proces poznawczy. Sesja z udziałem analizy przypadku uczy bowiem:

- krytycznego myślenia, tzn. zdolności do rozgraniczenia pomiędzy faktami i przypuszczeniami,
- formułowania i obrony słusznych wniosków,
- oceny argumentów i krytyki ze strony innych,
- identyfikowania i diagnozowania realnych problemów,
- identyfikacji ważnych, kluczowych dla badanego problemu zjawisk i dostrzegania prawidłowości występujących w obrębie tych zjawisk,
- samodzielnego budowania prawidłowych konstrukcji logicznych i poszukiwania związków przyczynowo – skutkowych,
- poprawnego formułowania i weryfikowania hipotez,
- samodzielnego myślenia indukcyjnego i dedukcyjnego,
- samodzielnego myślenia analitycznego i syntetycznego,
- stosowania warsztatu badawczego, a w szczególności wyboru i stosowania adekwatnych metod pracy naukowej,
- projektowania i rekomendowania rozwiązań problemów.

Omawiane zalety case study jako metody nauczania dają w efekcie znacznie wyższą efektywność procesu kształcenia niż w przypadku innych, tradycyjnych metod. Świadczą o tym badania dotyczące pozytywnych aspektów nauczania poprzez analizę przypadków. Gros respondowanych nauczycieli akademickich, stosujących tą praktykę w procesie dydaktycznym za najważniejsze zalety uznaje wyższą efektywność/skuteczność zajęć, oraz zwiększoną aktywność i zaangażowanie samych studentów w proces poznawczy (zob. rys.1.).

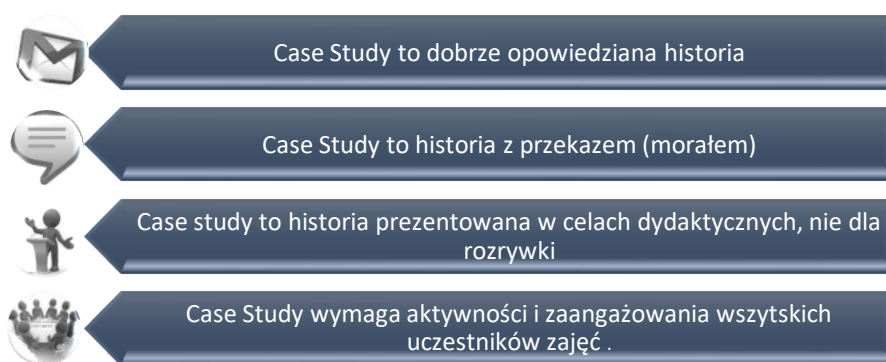
Rys. 1. Sondaż opinii nauczycieli akademickich³ stosujących metody case study dotyczący zalet tej metody.

Źródło: *National Center for Case Study Teaching in Science*.

³ W badaniach uczestniczyło 152 nauczycieli akademickich z amerykańskich uniwersytetów.

Wykorzystanie wszystkich potencjalnych walorów case study jako metody edukacyjnej wymaga jednak wyjątkowych kompetencji nauczyciela. Chodzi nie tylko o umiejętność zorganizowania sesji zajęć z udziałem studium przypadku, chodzi również o zdolność jej poprawnego przeprowadzenia, tzn. pozyskania odpowiedniego zaangażowania studentów w proces poznawczy. Dodatkowym wyzwaniem dla nauczyciela stosującego tę metodę nauczania jest konieczność pozyskania gotowego, adekwatnego w stosunku do celów dydaktycznych case study lub – co jest jeszcze większym wyzwaniem - przygotowania własnego, autorskiego opisu przypadku.

Warto zatem znać i rozumieć podstawowe zasady dobrej sesji case study:

Case study w nauczaniu dorosłych

Dla oceny skuteczności metody case study znaczenie ma również aspekt psychologiczny procesu poznawczego. Case study pozwala bowiem na taką organizację procesu nauczania, która koresponduje z wymogami cyklu uczenia się, to jest tzw. cyklu Davida Kolba. **Cykl Kolba** to popularny model wyjaśniający przebieg cyklu uczenia się osób dorosłych. Na cykl ten składają się cztery charakterystyczne fazy, które zachodząc sekwencyjnie jedna po drugiej powodują rozumienie danego zjawiska i tym samym szybkie ugruntowanie wiedzy na jego temat (zob. rys. 2).

Rys. 2. Fazy cyklu uczenia się osób dorosłych – cykl KOLBA.

Źródło: *Opracowanie własne.*

Pierwsza faza cyklu Kolba to **doświadczenie**, czyli doznanie określonej sytuacji – bycie świadkiem jakiegoś zdarzenia. Faza ta przechodzi do kolejnej czyli **refleksji**, w której osoba ucząca się analizuje ewentualne przyczyny doświadczonego zdarzenia. Dla lepszego zrozumienia i poznania, osoba ucząca się automatycznie przechodzi do fazy trzeciej – **teorii**, w której poszukuje i zdobywa wiedzę na temat zdarzenia, jego przyczyn i przebiegu. W tym etapie często odwołujemy się do literatury czy ekspertów. W końcu w fazie finalnej – fazie **praktyki** – osoba ucząca się dostrzega możliwości zastosowania swojego doświadczenia i wiedzy w praktyce. To etap pragmatycznego eksploataowania nabytej wiedzy i tym samym rozwoju.

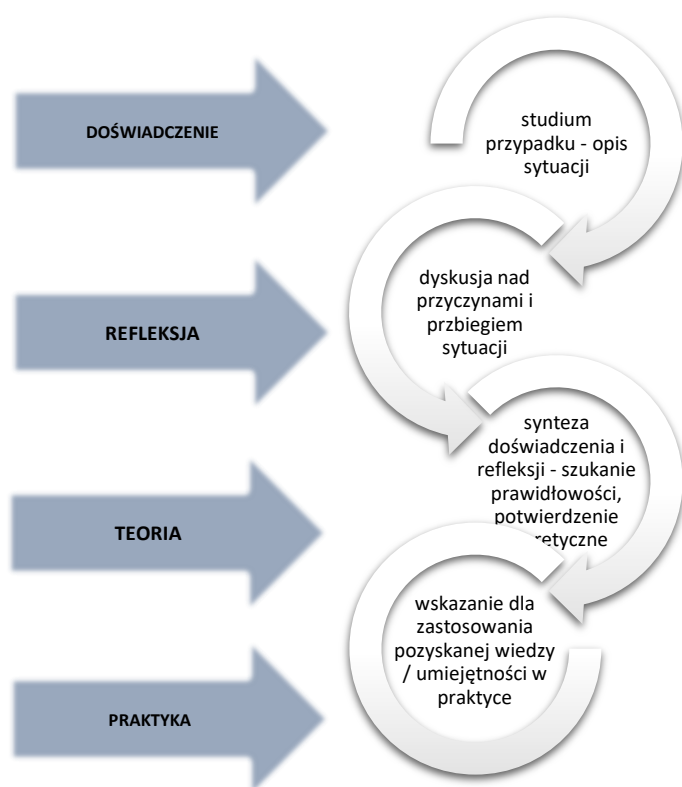
Z punktu widzenia wykorzystania zasad cyklu Kolba do organizacji procesu nauczania nie ma większego znaczenia od którego etapu rozpoczniemy cykl uczenia. Mniej ważna jest faza, od której rozpoczniemy przebieg cyklu, większe znaczenie ma sekwencja przejścia przez cztery kolejne fazy. Warto przy tym zaznaczyć, że w typowym postępowaniu naukę zwykle zaczyna się od doświadczenia lub od teorii. W tym drugim przypadku chodzi o dość tradycyjne postępowanie, w którym elementem inicjacyjnym jest wykład teoretyczny, po którym następują ćwiczenia. Znacznie trudniej jest zaaranżować proces uczenia się, zaczynając od refleksji lub pragmatyzmu, jednak jest to możliwe.

Sesja dydaktyczna z udziałem metody case study to zwykle typowy przebieg cyklu Kolba, rozpoczynający się od fazy doświadczenia.

To właśnie opis danego przypadku, stanowiący podstawę analizy odgrywa tutaj rolę symulatora doświadczenia. Ważne jest przy tym zadbanie o to, żeby studium przypadku było jak najbardziej realistyczne i perswazyjne. To właśnie sposób opisu przypadku determinuje w uczestnikach poczucie doświadczenia. Oznacza to, że jeżeli case jest nieciekawym, nieprawdopodobnym lub jego opis nierzetelny czy niepełny, to studenci nie zaangażują się w jego analizę – w takim przypadku faza doświadczenia będzie nieefektywna i nie pozwoli na kontynuowanie przebiegu całego cyklu uczenia się.

Dobrze przygotowany opis zdarzenia pozwala na automatyczne przekierowanie grupy do fazy refleksji, czyli poszukiwania przyczyn omawianych problemów. Po tej fazie można przejść do etapu uogólnień teoretycznych i ewentualnych potwierdzeń wynikających z teorii. Kluczową rolę na tym etapie pełni – co oczywiste – nauczyciel. Finalnym akordem tak skonstruowanej sesji case study jest przejście do etapu pragmatyki i wskazania obszarów zastosowania pozyskanej wiedzy i doświadczenia w praktyce (zob. rys. 3). Ta faza ma bardzo istotne znaczenie. Jeżeli nauczyciel zignoruje aspekt pragmatyzmu może okazać się, że uczestnicy szkolenia stracą motywację do utrwalenia danej wiedzy lub danej umiejętności. To bardzo częsty przypadek, w którym studenci nie widzą związku pomiędzy teorią a praktyką i często uznają, że dana wiedza czy umiejętność jest im zbędna, a czas poświęcony na jej zdobywanie stracony.

Rys. 3. Organizacja sesji case study według koncepcji cyklu KOLBA.

Źródło: *Opracowanie własne.*

Rodzaje case study

Generalny podział case study odnosi się do dwóch rodzajów case'ów, rozpatrywanych według kryterium ich rezultatu. Można bowiem mówić o takich studiach przypadków, które mają jednoznaczne i definitywne rozwiązanie, tzn. od studentów oczekuje się jednej konkretnej odpowiedzi, oraz o case'ach, których nie ma jednoznacznych odpowiedzi. To kryterium podziału, wprowadza rozróżnienie między case'ami otwartymi i zamkniętymi.⁴

Case zamknięty bazuje na faktach, zasadach, definicjach, prawidłowościach i poszukuje określonej odpowiedzi. Archetypem case zamkniętego są analizy przypadków stosowane w medycynie, gdzie na podstawie opisu określonych objawów chorobowych oczekuje się postawienia konkretnej, jednoznacznej diagnozy medycznej. Podobnie, case'y z zakresu prawa precedensowego powinny prowadzić do dość jaskrawych i jednoznacznych rozwiązań.

W przypadku **case'ów otwartych**, celem jest nie tyle odpowiedź na określone pytanie, co próba zdiagnozowania danego problemu i podania możliwych opcji jego rozwiązania. To typowy wariant case study z dziedzin związanych z biznesem, czy ekonomią. W tej formule, główne zadanie studentów to dokonanie analizy sytuacji, w celu zaproponowania możliwych rozwiązań i wskazania ewentualnych konsekwencji każdego z nich.

⁴ Podział wprowadzony w publikacji: Cliff, W. H., and L. M. Nesbitt. 2005. *An open or shut case? Journal of College Science Teaching* 34 (4): 14-17.

Tab. 1. Charakterystyka case study – w podziale na otwarte i zamknięte

	Case Study ZAMKNIĘTE	Case Study OTWARTE
Oczekiwany rezultat analizy	Konkretna, jednoznaczna odpowiedź na pytanie lub rozwiązanie konkretnego problemu	Wskazania potencjalnych opcji rozwiązania problemu
Tryb postępowania	Bazowanie na faktach, definicjach, prawidłowościach, właściwościach	Diagnozowanie, wskazanie i ewaluacja możliwych scenariuszy rozwiązań z podaniem ich konsekwencji
Archetyp	Case z zakresu medycyny	Case z zakresu zarządzania biznesem
Obszary zastosowań	Medycyna, prawo, nauki techniczne, finanse, rachunkowość	Biznes, ekonomia, socjologia, psychologia, nauki polityczne, pedagogika, resocjalizacja, logistyka, zarządzanie projektami

Źródło: Opracowanie własne.

Innym trybem podziału case study jest klasyfikacja uwzględniająca formę lub formułę opisu przypadku stanowiącego podstawę analizy. Według tego kryterium można mówić o dziesięciu różnych formach case study:⁵

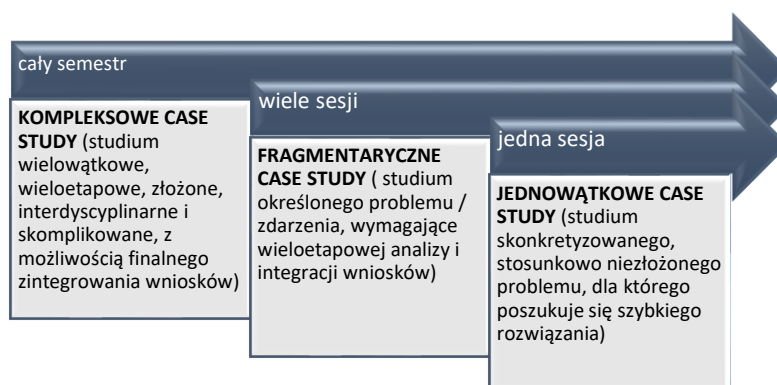
- **CASE STUDY JAKO EPIZODY BEZ ZAKOŃCZENIA** – W tej formule, zadaniem studentów jest przewidzieć konsekwencje znajdujących się w opisie wydarzeń. Mają przeanalizować możliwe do podjęcia w danej sytuacji decyzje i wybrać najlepsze (dopisać zakończenie do sytuacji opisanej w case'ie).
- **CASE STUDY JAKO ESEJE** – Główną cechą tego typu case'ów jest tendencyjność i manipulacja informacją. Są one (np. artykuły prasowe) używane, aby pokazać techniki wpływania na nasze myślenie i pokazać, w jaki sposób interpretacja faktów zależy od sposobu ich prezentowania.
- **CASE STUDY OPARTE O DOKUMENTY PIERWOTNE** – Dominują w analizach naukowych. Dokumentami mogą być zarówno raporty, listy, biuletyny, protokoły, schematy, rozkazy, jak i dokumenty organizacyjne, takie jak zamówienia, raporty, wnioski pokontrolne i regulaminy.
- **CASE STUDY OPARTE O FILM** – Film to doskonały materiał wejściowy, opisujący określone zdarzenie, czy sytuację. W tej formule studenci mają

⁵ Opracowano na podstawie: rozdział IV "Analiza przypadku, czyli metoda case study" w pracy doktorskiej Żanety Ptak-Kosteckiej, Efektywność pełnienia ról menedżerskich, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2000.

za zadanie wyłowić najistotniejsze, krytyczne informacje, niezbędne do analizy i diagnozy.

- **CASE STUDY OPARTE O PAMIĘTNIKI LUB KRONIKI** – Rejestracja faktów, wydarzeń i decyzji. Zwykle zawierają także oceny, oczekiwania i interpretacje dokonywane przez autora. Kronika, to formalny, chronologiczny zapis faktów, wydarzeń i decyzji. Często pozwala na zrekonstruowanie przebiegu wydarzeń i pokuszenie się o wnioski dotyczące zależności przyczynowo-skutkowych. Niektóre dokumenty, takie choćby jak dzienniki pokładowe statków i samolotów, przybierają postać kroniki.
- **CASE STUDY OPARTE O WYWIADY** – Zarejestrowany wywiad (audio lub tylko fonia, ewentualnie transkrypt) pozwala na uzyskanie informacji faktograficznych, często zaopatrzonych w opinie i sądy wartościujące bohatera. Taki materiał pozwala nie tylko na ocenę sytuacji, ale również na komentarz zachowań i postaw wobec sytuacji.
- **CASE STUDY OPARTE O ZEZNANIA ŚWIADKÓW ZADARZEŃ** – Zwykle krótkie teksty pisane po wydarzeniu. W zależności od pozycji autora, case'y takie zależą od dostępnych mu faktów. Zawierają także klimat wydarzenia. Zwykle są jedynym źródłem szczegółowej informacji o tym, co się wydarzyło. Różnią się od kronik tym, że autor sprawozdający wydarzenie znajdował się bliżej wydarzenia.
- **CASE STUDY OPARTE O DOKUMENTACJE SĄDOWĄ** – Rdzeniem tych case'ów są wyroki sądowe oraz dokumentacja wydarzeń, które do nich doprowadziły.
- **CASE STUDY OPARTE O OPISY FIKCYJNE** – Case powinien opierać na autentycznych wydarzeniach. Istnieje jednak gałąź literatury, określana mianem "literatury faktu", w której tylko rdzeń opiera się na faktach. Zarówno postacie, jak szczegóły mogą być zupełnie fikcyjne. Ta kategoria case'ów może być użyteczna i inspirująca. Należy sobie jednak zdawać sprawę z częściowej ich fikcyjności.
- **CASE STUDY OPARTE O WINIETKI** – Ten rodzaj case'ów prezentuje epizody lub osoby, a prezentacje nie pretendują do tego, aby dać wyczerpujący opis. Dramatyzują rzeczywistość, skupiając się na najważniejszych aspektach opisywanego zjawiska.

Z punktu widzenia sposobu zorganizowania zajęć dydaktycznych z udziałem case study, na uwagę zasługuje klasyfikacja studiów przypadków wg kryterium ich złożoności. W tym kontekście można mówić o następujących trzech typach case study, w których czas trwania uzależniony jest od poziomu złożoności analizowanego problemu (zob. rys. 4).

Rys. 4. Typy case study z punktu widzenia stopnia złożoności i czasu trwania.
Źródło: Opracowanie własne.

Rekomendacje dla stosujących case study jako metodę nauczania

Na tle przedstawionego w niniejszym opracowaniu omówienia studium przypadku jako bardzo użytecznej i efektywnej metody nauczania, oraz w celu rozpropagowania tej metody, warto udzielić nauczycielom następujących rekomendacji i porad związanych z prowadzeniem sesji case study:

1. Case study więc to technika pozwalająca na rozwijanie wielu cennych umiejętności praktycznych i wyzwająca aktywne uczestnictwo studentów w procesie dydaktycznym.
2. Metoda case study jest doskonałym medium łączenia teorii z praktyką w drodze zwiększonego zaangażowania studentów w proces poznawczy.
3. Case study pozwala na taką organizację procesu nauczania, która koresponduje z wymogami cyklu uczenia się, to jest tzw. cyklu Davida Kolba.
4. Metoda case study polega na analizowaniu i omawianiu prawdziwych sytuacji, w celu wypracowania koncepcji, modeli czy konkretnych rozwiązań wartych naśladowania.
5. Metoda case study można być uznana za analizę sytuacyjną, która pozwala na wykazanie potencjalnych błędów, których należy unikać w podobnych przypadkach.
6. Nauka oparta na studiach przypadków wykazuje najwyższą użyteczność w takich dziedzinach jak: psychologia, socjologia, pedagogika, andragogika, nauki polityczne, antropologia, historia, ekonomia oraz praktycznie zorientowanych dyscyplinach, takich jak planowanie przestrzenne, administracja publiczna, nauki o zarządzaniu itp.
7. W podstawowym podejściu, można wyróżnić dwa typy case study:
  - a. Case zamknięty, to jest taki, który bazuje na faktach, zasadach, definicjach, prawidłowościach i poszukuje określonej odpowiedzi.
  - b. Case study otwarty, to jest taki, którego celem jest nie tyle odpowiedź na określone pytanie, co próba zdiagnozowania danego problemu i podania możliwych opcji jego rozwiązania.

8. W rozwiniętej klasyfikacji metody studium przypadku rozróżnia się przeróżne rodzaje case study, z punktu widzenia materiału źródłowego, stanowiącego kanwę analizy. Mogą to być: case study jako epizody bez zakończenia, case study jako eseje, case study oparte o dokumenty pierwotne, case study oparte o film, case study oparte o pamiętniki lub kroniki, case study oparte o wywiady, case study oparte o opisy fikcyjne.